

**Wyrok z dnia 29 listopada 2005 r.**

**II PK 99/05**

**Odsetki od wynagrodzenia za dyżury lekarskie pełnione przed dniem 20 maja 1999 r. należą się najwcześniej od daty ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r., P 6/98 (Dz.U. Nr 45, poz. 458).**

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Zbigniew Hajn.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 listopada 2005 r. sprawy z powództwa Anny M. i Wiesławy D. przeciwko Zespołowi Opieki Zdrowotnej w G. o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, na skutek kasacji powódki Anny M. od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 2 września 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w punkcie II w stosunku do Anny M., co do wyrównania wynagrodzenia za pracę świadczoną w listopadzie 1996 r. i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w tym zakresie i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego, a dalej idącą kasację oddalił.

### **U z a s a d n i e n i e**

W pozwie z dnia 16 grudnia 1999 r. Anna M. domagała się zasądzenia od Zespołu Opieki Zdrowotnej w G. wyrównania wynagrodzenia za dyżury lekarskie za nieprzedawniony okres od dnia 1 października 1996 r. do dnia 19 maja 1999 r. w ostatecznie sprecyzowanej kwocie 41.006,97 zł, uwzględniającej należność główną oraz 17.735,85 zł tytułem skapitalizowanych odsetek za opóźnienia w wypłacie należnego wynagrodzenia w każdym miesiącu, łącznie kwoty 58.743, 52 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

W odpowiedzi na pozew, w którym żądanie określone zostało na kwotę 45.544,17 zł za 6.208 godzin nadliczbowych „wraz ze skapitalizowanymi odsetkami

za zwłokę”, pozwany Zakład Opieki Zdrowotnej przyznał podniesiony w pozwie fakt niedopłaty wynagrodzenia i uznał wyliczenie należności za prawidłowe, z zastrzeżeniem, że nie odpowiada za zobowiązania sprzed dnia 1 stycznia 1999 r., kiedy nie prowadził samodzielnej gospodarki finansowej, co ograniczałoby pretensję wobec niego do kwoty 5.199 zł. Wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc, że nie naruszył prawa przez wypłacanie powódce do dnia 20 maja 1999 r. wynagrodzenia w wysokości zgodnej z obowiązującym wówczas rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie niektórych obowiązków i uprawnień pracowników zatrudnionych w zakładach służby zdrowia (Dz.U. Nr 51, poz. 326 ze zm.). Po stwierdzeniu niezgodności z Konstytucją § 11 i 12 tego rozporządzenia (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r., P 6/98, Dz.U. Nr 45, poz. 458 z dnia 20 maja 1999 r.), od czerwca 1999 r. podjął wypłatę wynagrodzenia w kwotach uwzględniających wyższe stawki za godziny nadliczbowe. W odniesieniu do żądanych odsetek podniósł, że należą się dopiero od dnia 23 stycznia 2001 r., gdyż wówczas Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów III ZP 30/00 (OSNAPiUS 2001 nr 23, poz. 685) stwierdził, że „wyrok Trybunału Konstytucyjnego ma moc również za okres poprzedzający jego ogłoszenie”.

Wyrokiem z dnia 27 lutego 2004 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 25.607,72 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 grudnia 1999 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Wziął pod uwagę, że powódka była zatrudniona u strony pozwanej na stanowisku lekarza anestezjologa od 1972 r. Pracowała w godzinach od 7<sup>00</sup> do 14<sup>00</sup>, a poza tym pełniła 16 i 24-godzinne dyżury lekarskie na oddziale anestezjologicznym i intensywnej terapii Szpitala Miejskiego w G., przeciętnie 6-7 razy, a w okresie urlopowym 10 razy w miesiącu. Dyżury kończyły się o godzinie 7<sup>00</sup>, lecz do godziny 14<sup>00</sup> powódka pozostawała jeszcze w pracy. Wynagrodzenie za pełnione dyżury było wyliczane i wypłacane na podstawie grafików i raportów lekarskich i za okres objęty pozwem uzyskała za nie kwotę 73.800,49 zł brutto. Zadłużenie z tytułu zaniżonego wynagrodzenia za dyżury lekarskie wyniosło 36.582.74 zł, z uwzględnieniem wypłaconych dodatków za ciągłość pracy po zakończonym dyżurze. Zasądzając na podstawie art. 128, 133 § 1 i 144 k.p. kwotę 25.607,72 zł, Sąd uwzględnił rzeczywisty efektywny czas pracy podczas pełnionych dyżurów i określił należność na 70% wynagrodzenia wyliczonego za wszystkie godziny nadliczbowe. Powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia

2003 r., III PZP 23/02 (OSNAPiUS 2003 nr 13, poz. 304), odsetki ustawowe za czas opóźnienia zasądził na podstawie art. 455 i 481 § 1 k.c. od daty wezwania do zapłaty, za którą przyjął datę doręczenia pozwu (16 grudnia 1999 r.).

W apelacji opartej na zarzucie naruszenia art. 481 § 1 i art. 455 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 85 k.p. powódka domagała się zasądzenia 12.415,09 zł tytułem ustawowych odsetek od wyrównanych wynagrodzeń za pełnione dyżury od poszczególnych terminów płatności od dnia 16 grudnia 1999 r., podnosząc, że ustalenie wielkości wyrównania wynagrodzenia za dyżury możliwe było także przed ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, gdyż sąd mógł samodzielnie pominąć niekonstytucyjne przepisy rozporządzenia z dnia 27 grudnia 1974 r., zwłaszcza gdy niezgodność jego przepisów z Konstytucją była sygnalizowana w postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 września 1988 r., S 11/88. Akcentując terminowy charakter roszczenia o wynagrodzenie, którego zapłata powinna nastąpić nie później niż dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego, skarżąca wyraziła zapytanie, że wymagalność należnego wynagrodzenia nie ma związku z pewnością co do określenia jego wysokości. Gdyby tak było, to wymagalne stawałyby się tylko należności prawidłowo wyliczone i przedawniałyby się dopiero od chwili takiego wyliczenia.

Wskazując na naruszenie art. 233 k.p.c. podniosła, że powództwo zostało uznane co do wysokości obejmującej wyrażone w pozwie roszczenie główne i skapitalizowane odsetki, wobec czego Sąd zbędnie dokonywał ustaleń co do należnej powódkom kwoty wynagrodzenia i nie mógł, przyjmując zasadność powództwa, zasądzić mniej niż 70% żądanej kwoty 41.006,96 zł (po ograniczeniu roszczenia o 4.573,21 zł), czyli 28.704,87 zł. Różnica wyniosła 3.097,15 zł. Powódka nie zaakceptowała wyliczonej przez biegłego należności w kwocie 36,582,47 zł przed redukcją do 70%. Wnosiła także o zasądzenie nieprzedawnionego wynagrodzenia za dyżury w listopadzie 1996 r., wymagalnego w dniu 15 grudnia 1996 r., które zostało pominięte w opinii biegłego i nieocenione w uzasadnieniu orzeczenia Sądu pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 2 września 2004 r. zmienił za skarżony wyrok w części oddalającej powództwo w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki ustawowe odsetki w kwocie 25.607,72 zł za okres od 28 maja 1999 r. do dnia 15 listopada 1999 r. oraz odsetki od tych odsetek, poczynając od dnia 16 listopada 1999 r.; w pozostałym zakresie apelację oddalił. Sąd drugiej

instancji przejął ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, lecz nie podzielił dokonanej przez ten Sąd oceny prawnej. Stwierdził, że roszczenie o wypłatę wynagrodzenia, także za dyżury zakładowe, jest roszczeniem terminowym, co przesądza art. 85 § 2 k.p. Jeżeli nastąpi opóźnienie w wypłacie wynagrodzenia, która ma być dokonana w terminie określonym w art. 86 k.p., to zgodnie z art. 481 § 1 k.c., stosowanym przez art. 300 k.p., należą się odsetki. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, powódka nabyła prawo do domagania się odsetek od kwot wyrównania wynagrodzenia dopiero jednak od dnia publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r., która nastąpiła w dniu 20 maja 1999 r. Do tego czasu pracodawca, który wypłacał jej dodatkowe wynagrodzenie za dyżury zakładowe zgodnie z § 11 i 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1974 r., nie popadł w opóźnienie w rozumieniu art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. Przyjęcie dnia 20 maja 1999 r. jako początkowej daty wymagalności roszczenia o odsetki wynika z art. 190 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia; od tej chwili jest ostateczne i ma moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji), a także pozostaje w zgodzie z zasadą równości obywateli wobec prawa (art. 32 Konstytucji). Biorąc pod uwagę czas niezbędny do zapoznania się strony pozwanej z treścią orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, zasądził odsetki od dnia 28 maja 1999 r. Za nieuzasadniony Sąd uznał zarzut nieuwzględnienia uznania roszczenia przez pozwanego, podnosząc, że w odpowiedzi na pozew przyznał on jedynie prawdziwość podstawy prawnej roszczenia. Uznanie powództwa nie obejmowało jego wysokości. Nie podzielił zarzutów odnoszonych do opinii biegłego wyliczającego należność za dyżury i zważył, że Sąd pierwszej instancji przyjął jego wyliczenia przy uwzględnieniu wysokości wynagrodzenia za dyżury pełnione w soboty.

Kasacja powódki, skierowana przeciwko oddaleniu jej roszczeń do kwoty 12.978,13 zł, została wywiedziona na podstawie naruszenia art. 190 ust. 1-3 Konstytucji, w ramach której skarżąca kwestionowała przyjęcie wymagalności roszczenia o zapłatę odsetek od wyrównanego wynagrodzenia od dnia 20 maja 1999 r., tj. od daty ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego oraz uznanie, że wyrażone w art. 7 i 32 Konstytucji zasady równości wobec prawa i zaufania obywateli wobec państwa sprzeciwiają się przyznaniu odsetek za czas przed tej daty. Wskazała także niezastosowanie art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. jako prawnej podstawy uwzględnienia żądania odsetek za okres od dnia 16 grudnia 1999 r., naruszające

zasadę poszanowania mienia i godziwości wynagrodzenia wyrażoną w art. 1 Protokołu 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.). Podnosząc ponadto obrazę art. 233 k.p.c., przez pominięcie oświadczenia strony pozwanej o uznaniu powództwa co do wysokości oraz art. 328 § 2 k.p.c., przez nieodniesienie się w uzasadnieniu wyroku do roszczenia o wynagrodzenie za pracę świadczoną w listopadzie 1996 r. (wraz z odsetkami) powódka wniosła albo o uchylenie wyroku w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania albo o jego zmianę w części zaskarżonej i zasądzenie od strony pozwanej na jej rzecz kwoty 12.978,13 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 16 grudnia 1999 r. do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pogląd, że przepisów § 11 i § 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie niektórych obowiązków i uprawnień pracowników zatrudnionych w zakładach służby zdrowia nie stosuje się do stanów faktycznych sprzed dnia 20 maja 1999 r., tj. sprzed daty opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r. uznającego te przepisy za sprzeczne z art. 66 ust. 2 Konstytucji oraz z art. 128 i art. 298 k.p., jest jednolity i utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331 oraz uchwałę z dnia 23 stycznia 2001 r., III ZP 30/00, OSNAPiUS 2001 nr 23, poz. 685). Uzasadnia on zatem wyliczenie należności za dyżury lekarskie zgodnie z przepisami Kodeksu pracy za cały nieprzedawniony okres. Według art. 144 k.p. czasu dyżuru pełnionego przez pracownika poza normalnymi godzinami pracy w zakładzie pracy lub innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę nie wlicza się do czasu pracy, jeżeli podczas dyżuru pracownik nie wykonywał pracy, przy czym pracownikowi przysługuje czas wolny od pracy w wymiarze odpowiadającym długości dyżuru, a w razie braku możliwości udzielenia czasu wolnego - wynagrodzenie wynikające z osobistego zaszeregowania. Jeżeli natomiast w czasie dyżuru pracownik wykonywał pracę, czas ten wlicza się do czasu pracy ze wszystkimi tego konsekwencjami w zakresie ekwiwalentu za pracę w godzinach nadliczbowych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2002 r., I PKN 668/01, OSNP 2004 nr 3, poz. 47 i wyrok z dnia 7 sierpnia 2001 r., I PKN 730/00, OSNAPiUS 2002 nr 6, poz. 141).

Kwestię sporną w niniejszej sprawie stanowiły odsetki od tak wyliczonego wynagrodzenia za pełnione dyżury. Sąd Najwyższy odniósł się do tego zagadnienia w uchwale z dnia 10 stycznia 2003 r., III PZP 23/02 (OSNP 2003 nr 13, poz. 304), stwierdzając, że odsetki od świadczenia pracodawcy z tytułu wyrównania wynagrodzenia lekarza za pełnienie dyżurów zakładowych w okresie przed ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r. należą się za czas opóźnienia, liczony od wezwania dłużnika do zapłaty określonej kwoty. Z poglądem tym polemizował Sąd Apelacyjny, wydając korzystne dla powódki orzeczenie, uwzględniające wszelkie okoliczności związane możliwością przypisania pracodawcy opóźnienia w świadczeniu należnego co do wysokości wynagrodzenia. Sąd Apelacyjny trafnie podniósł, że pracodawca, który wypłacał dodatkowe wynagrodzenie za dyżury lekarskie (zakładowe) zgodnie z § 11 i 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1974 r. nie popadł w opóźnienie w rozumieniu art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Pogląd Sądu Apelacyjnego należy zaaprobować, w związku z czym podniesionych w kasacji argumentów, że publikacja orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego nie stanowiła istotnej cezury domagania się roszczeń akcesoryjnych wobec wynagrodzenia za pracę, nie można uznać za trafne. Zasadnicze znaczenie ma tu stwierdzenie, że roszczenie o zapłatę odsetek za opóźnienie ma względem roszczenia zasadniczego charakter akcesoryjny i nie stanowi części składowej roszczenia głównego; jest roszczeniem innym niż roszczenie o wypłatę wynagrodzenia wynikającego umowy o pracę i opiera się na odrębnym stanie faktycznym oraz odrębnej podstawie materialnoprawnej. O należności odsetek decyduje treść art. 481 § 1 k.c.; należą się one bez względu na szkodę poniesioną przez wierzyciela i bez względu na zawinienie okoliczności opóźnienia przez dłużnika.

Roszczenie o wynagrodzenia za pracę - jak celnie przyjął Sąd Apelacyjny - jest roszczeniem terminowym, co przesądza art. 85 § 2 k.p. Jeżeli nastąpi opóźnienie w wypłacie wynagrodzenia, która ma być dokonana w terminie określonym w art. 86 k.p., to na podstawie art. 481 § 1 k.c., stosowanym przez art. 300 k.p., należą się odsetki. Rzecz jednak w tym, czy wynagrodzenie za dyżury lekarskie było wymagalne w zasądzonej zaskarżonym wyrokiem kwocie już z upływem terminu, o którym mowa w art. 85 § 2 k.p. (czy dopiero z chwilą publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 roku). Na to pytanie trzeba odpowiedzieć przecząco, gdyż wymagalność obejmowała tylko kwoty wynikające z postanowień § 11 i § 12

rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie niektórych obowiązków i uprawnień pracowników zatrudnionych w zakładach służby zdrowia; pracodawca, który obliczał to wynagrodzenie, stosując przepisy rozporządzenia, nie popadał w opóźnienie.

Nie ma racji skarżąca twierdząc, że pracodawca mógł oceniać konstytucyjność rozporządzenia Rady Ministrów lub poszczególnych jego postanowień i - odmawiając ich stosowania - wypłacać wynagrodzenie za dyżury zakładowe jak za godziny nadliczbowe, zgodnie z Kodeksem pracy, gdyż pomija, że kompetencja ta przysługuje tylko sądom. Rację ma tylko, gdy twierdzi, że z roszczeniem o wynagrodzenie z wysokości zgodnej z art. 128, 133 § 1 i art. 144 k.p. można było wystąpić do sądu jeszcze przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał, gdyż sąd będąc władny do oceny konstytucyjności norm podustawowych, mógł orzec o przyznaniu należności pracowniczych wprost na podstawie norm wyższego rzędu (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 1957 r., 3 CR 702/56, OSN 1958 nr III, poz. 79 oraz wyrok z dnia 7 marca 2003 r., III RN 33/02, OSNP 2004 nr 7, poz. 111). Jeżeli więc powódka nie wystąpiła przed dniem 20 maja 1999 r. i nie poddała kontroli sądowej konstytucyjności przepisów regulujących wysokość jej wynagrodzenia z tytułu pełnienia dyżurów zakładowych, mimo że już w 1988 r. Trybunał Konstytucyjny sygnalizował niezgodność z Konstytucją przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 roku (por. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 września 1988 r., S 11/88, niepublikowane), to najwcześniejszą datą, od której mogła domagać się odsetek, był dzień ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r.

Jakkolwiek więc nie może ulegać wątpliwości, że roszczenie o wypłatę wynagrodzenia powstawało w ostatnim dniu pracy w miesiącu, za które miało zostać wypłacone, to tylko w wysokości zgodnej przepisami obowiązującymi przed dniem 20 maja 1999 r. i jeżeli pracodawca świadczył je w wysokości zgodnej z § 11 i 12 rozporządzenia z dnia 27 grudnia 197 r., nie popadał w opóźnienie co do kwot wyższych, wynikających z zasad ustalania wynagrodzenia za godziny nadliczbowe według Kodeksu pracy. Dlatego odsetki od wyrównania wynagrodzenia za dyżury lekarskie pełnione przed ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 1999 r. należą się najwcześniej od daty jego ogłoszenia (20 maja 1999 r.).

Sąd Apelacyjny, przyjmując w zaskarżonym wyroku takie właśnie stanowisko, nie naruszył ani art. 190 ust. 1 - 3 Konstytucji, ani jej art. 7. Przeciwnie, zasada za-

ufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa chroniła działania pracodawcy powódki. Nie doszło również do naruszenia art. 32 Konstytucji. Skarżąca zaznaczyła, że odmienne traktowanie, jakiego doświadczyła w porównaniu z innymi znanymi jej lekarzami domagającymi się wyrównania wynagrodzenia za pracę w czasie dyżurów zakładowych, polegało na tym, iż już kilka lat temu uzyskali oni prawomocne wyroki zasądzające zaległe wynagrodzenia w pełnej wysokości, z odsetkami za cały okres opóźnienia. Sytuacja ta nie oznacza nierównego traktowania przez władze publiczne ani nie jest przejawem dyskryminacji, tak samo jak nie ma różnicy w sytuacji pracowników, których pozwy o wynagrodzenie za dyżury zakładowe zostały prawomocnie oddalone na podstawie przepisów pozbawionych mocy obowiązującej, i tych, którzy z roszczeniami nie występowali w przekonaniu (uzasadnionym wyrokami oddalającymi powództwa ich kolegów), że nie zostaną one uwzględnione. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., przez pominięcie oświadczenia pozwanego o uznaniu powództwa, niepowiązany z określonym żądaniem materialnym lub procesowym uchyla się spod kontroli kasacyjnej. W omówionym zakresie kasacja powódki okazała się bezzasadna, w związku z czym została oddalona (art. 393<sup>12</sup> k.p.c.).

Uzasadniony okazał się natomiast zarzut obrazy art. 328 § 2 k.p.c. przez nieodniesienie się przez Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu wyroku do roszczenia o wynagrodzenie wraz z odsetkami za pracę świadczoną przez powódkę w listopadzie 1996 r. Rzeczywiście - co wynika z postanowienia o powołaniu biegłego - Sąd nie brał pod uwagę objętych pozwem roszczeń o wynagrodzenie za dyżury pełnione w tym miesiącu i nie wyjaśnił w uzasadnieniu wyroku powodu ich pominięcia. Z tej przyczyny Sąd Najwyższy uchylił wyrok w tej niewielkiej części i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (art. 393<sup>13</sup> § 1 k.p.c.).

=====